

Pubertal självsäkerhet

Det finns flera sarkastiska definitioner på de intellektuella, såsom att de är personer som utbildats över sin egen intelligenskvot. Hur som helst är fritt och kritiskt ställningstagande tänkare en produkt av upplysningstiden. Men förekomsten av intellektuella har varit ytterst konjunkturbunden även sedan dess. Vill man artikulera sin frihet och kritiska hållning gäller det att hitta en mottaglig publik.

En av dessa få mottagliga epoker och samhällen var efterkrigstidens Frankrike, skådeplatsen för filosofen och författaren Jean-Paul Sartres (1905–1980) intellektuella iscensättningar. Som bekant firas 100-årsminnet av Sartres födelse i år genom ett antal biografier, artikelsamlingar och symposier.

Sartre är fortfarande en guldgruva för forskarna. Filosoferna fascineras av hans existentialism, historikerna av hans förmåga att kombinera ideologier och trollbinda massmedierna, medan litteraturvetarna numera tycks betona att hans skönlitterära verk inte alls var värda det Nobelpris som Sartre så demonstrativt avböjde.

Kan så vara. Troligtvis har dock flertalet bekantat sig med Sartres filosofi just via hans självbiografiska roman *Äcklet* och barndomsminnen *Orden*, som båda präglas av trovärdig uppriktighet och sociologisk fantasi. Dessa egenskaper förklarar också varför Sartre rönt så stor uppskattning bland sina kolleger. Vad han än skrev om så handlade det om den intellektuelles skam över att vara samtidigt paria och privilegierad.

Landsmannen Pierre Bourdieu har i flera av sina kultursociologiska texter analyserat ”effekten Sartre” och kommit fram till att den var möjlig p.g.a. två omständigheter. För det första var samhällsstrukturerna i efterkrigstidens Frankrike optimala för ett dylikt kändisskap. Massmedierna och medelklassen var ännu mottagliga för litteratur och filosofiska frågor, i synnerhet om de berörde den tilltagande rotlösheten i samhället.

För det andra sammanstrålade i Sartre ett antal egenskaper, som blivit kännetecknande för den franska intelligentsian. Han hade rätt bakgrund (borgerlig, parisisk, akademisk), rätt rytm (slagkraftigt språk, maniskt stor produktion) och sist men inte minst, rätt inriktning (filosofi, skönlitteratur).

Enligt Bourdieu är filosoferna i realiteten de slugaste försvararna av de intellektuellas kollektiva narcissism, som bygger på en falsk föreställning om att man kan diskutera moral och samhälle fritt från egna rötter och bindningar. I Sartres fall byggde mycket också på hans pubertala självsäkerhet, som det just då fanns en stor efterfrågan på i offentligheten.

I dag kan ingen hålla i så många viktiga trådar en längre tid. Det offentliga rummet formas i hög grad av televisionens snuttifierande världsbild och krav på lättsmälta sanningar. Sådana är varken långlivade eller speciellt filosofiska till sin natur. Därmed inte sagt att de intellektuella slutgiltigt har mist sin chans att få sin röst ordentligt hörd. Men då måste många konjunkturen och personliga egenskaper klaffa.

Henrik Meinander, Hufvudstadsbladet (HBL) 30.8.2005